

MERDEKA

Nr 68 - mars 2016

ÖSTTIMOR

Information

Östtimors långa väg till hälsa

Del 2

Detta är andra delen i en skildring av hälso-läget i Östtimor, skriven av en svensk läkare som befann sig där på genomresa under våren 2015. Författaren försöker svara på frågan om det allmänna hälsotillståndet i landet har förbättrats sedan självständigheten, samt vilka hälsoutmaningar som kvarstår. Den första delen av skildringen beskrev bakgrund, statistik och ett av distrikten (Lospalos). Denna del handlar om Bairo Pite Clinic och innehåller en summering av författarens observationer.

Bairo Pite Clinic

Av en slump fick jag under min vistelse i Dili höra talas om Bairo Pite Clinic^[5], och dess grundare och medicinskt ansvarige läkare, Dan Murphy, känd som "Dr Dan". I närmast mytiska ordalag beskrevs den ryktbara kliniken, som kostnadsfritt tar emot patienter från hela landet, och levererar bra sjukvård trots de knappa omständigheterna. Jag fick snabbt svar på mitt mail och jag träffade dr Dan på stan en kväll över en öl, för att ställa några frågor.

Han berättade kort om sin bakgrund i Iowa, sitt arbete i Kalifornien, Nicaragua, Laos och Moçambique. Han kom till Timor-Leste 1998, mitt under frihetskampens brinnande slutfas, och det lidande han såg fick honom att starta upp Bairo Pite Clinic 1999 och dedikera all sin tid och energi till att rusta upp till ett sjukhus och erbjuda gratis sjukvård för alla behövande. Sedan dess har han varit i tjänst i princip dygnet runt och året runt, med få avbrott. Den första tiden tog kliniken emot många patienter på flykt med krigsskador - skottskadade av höghastighetsvapen, knivskadade, brända och torterade. Han beskriver lidandet som oändligt, och jag slås av att arbetet måste ha varit farligt även för honom: bland annat blev han utslängd ur landet sex gånger av indoneserna, men kom var gång tillbaka.

Jag frågade honom, som en kunnig och insatt observatör av Timor-Lestes hälsotillstånd över 15 år, om de stora utmaningarna idag - vad saknades? Liksom många andra jag talade med, betonade han de kunskapsmässiga bristerna framför de materiella. Resurser finns (kapital såväl som naturliga resurser, i form av en bördig jord och klimat), men utbildningen av timoresiska läkare och vårdpersonal är eftersatt. Likaså menade han att undernäringen till stor del beror på att många familjer inte vet vilka grödor de ska odla, vilken mat barn behöver för att växa sig friska och därmed många gånger livnär sig på

Fortsättning på sida 3

**Nyheter från Östtimor,
Västpapua, Aceh och Indonesien**

Innehåll

Östtimors långa väg till hälsa—Del 2	1
Redaktören har ordet	2
Knäcker oljepriset budgeten?	6
Örlogsbesök från USA, Kina och Indonesien	6
Påven utser ny biskop i Östtimor	7
Brev till Östtimors regering	8
Jokowi, glöm inte brotten mot mänskligheten	9
Uttalande av Östtimorkommitténs årsmöte	10
Årsmöten	10
Mänskliga rättigheter i den indonesiska övärlden	11

Redaktören har ordet

Östtimorkommittén och Föreningen ett fritt Papua höll den 15 mars sina årsmöten, varvid styrelserna återvaldes. Efteråt talade Ulf Andersson från AmnestyPress om läget för de mänskliga rättigheterna i den indonesiska övärlden, d.v.s. Östtimor, Indonesien, Västpapua och Aceh. Som framgår här och på annan plats i numret undertrycktes de politiska fri- och rättigheterna i samband med den indonesiske presidenten Joko Widados ("Jokowi") besök i Dili i januari. Indonesien uppfyller visserligen väsentliga krav på demokrati i form av direkta presidentval och betydligt större utrymme för oppositionell politisk verksamhet än tidigare, men i synnerhet att rättsligt komma till rätta med blodbadet som följde efter att Suharto tog makten 1965 förblir en olöst fråga. Allvarligt är också att landet återupptagit avrättningarna sedan Jokowi tillträdde 2014. I Västpapua är i vanlig ordning läget oförändrat. Det framkommer att till synes oskyldiga flagghissningar av områdets förbjudna flagga lett till långa fängelsestraff. Slutligen när det gäller Aceh är sedan 2005 frågan om områdets status löst, men sannings- och försoningskommissionens arbete har ej kommit i gång så att rättsligt hantera efterspelet till de många människorättskränkningarna är här, liksom i Östtimor, en olöst fråga. Införandet av sharia-lagar är också oroväckande.

Det bidraget i numret som ger den fylligaste bilden av läget i Östtimor är den andra artikeln av läkaren Pouya Ghelichkhan som skriver om sin tid i landet. Även om landet gör framsteg, framkommer det klart och tydligt att hälsoläget lämnar mycket i övrigt att önska och att regeringens insatser för att utveckla landet har gett klena resultat trots snart 15 år av självständighet. Den duala ekonomi som uppstod när en stor utländsk närvaro växte fram efter 1999 års folkomröstning om Östtimors status

Fortsättning på sida 7

Detta verk är licensierat under Creative Commons Erkännande-Ingakommersiell-Inga bearbetningar 2.5 Sverige licens. För att se en kopia av denna licens, besök <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/se/> eller skicka ett brev till Creative Commons, 171 Second Street, Suite 300, San Francisco, California, 94105, USA.
Material som publiceras i Merdeka & ÖsttimorInformation kan också publiceras i <http://www.globalarkivet.se>.

Merdeka & ÖsttimorInformation**Ansvarig utgivare:**

Gabriel Jonsson

Redaktör:

Gabriel Jonsson

Redaktionsadress:

Gabriel Jonsson
Råsundavägen 24, 2 tr
169 67 SOLNA
redaktor@osttimorkommitten.se
Tel 08-33 62 47

Layout:

Östtimorkommittén

Adresser:

Föreningen ett Fritt Papua
c/o Jonsson
Råsundavägen 24, 2 tr
169 67 SOLNA
Plusgiro 4 19 12 84-1

Östtimorkommittén

c/o Jonsson

Råsundavägen 24, 2 tr
169 67 SOLNA
Plusgiro 1 81 92-5

Tryck:

ägrenshuset Produktion AB

ISSN Nr: 1402-2559

Lösnummer 20 kronor

Östtimorkommittén
Wiboms v 12, 2 tr, c/o Pollák
171 60 SOLNA, tel 08-27 24 27
pren@osttimorkommitten.se

Skanna och surfa till Östtimorkommitténs webbplats

A 2016-03-26

Fortsättning från sida 1

alltför ensidig kost med enbart lättodlade grödor.

Dr Dan Murphy på sitt mottagningsrum på Bairo Pite Clinic

"Empowering" (ett ord som saknar en svensk översättning) av kvinnor såg han som en annan nyckelfråga, eftersom kvinnorna ofta bär ansvaret för familjerna trots att de ofta befinner sig under männen (och dessutom ofta svärmödrarna) i hushållens hierarki. Ett konkret exempel är klinikens utbildning av "lay midwives" (amatör-barnmorskor), där kvinnor från byar rekryteras till ett tremånaders utbildningsprogram som består i närvaro vid förlossningar på kliniken och träning under handledning. Därefter återvänder de till sina byar och med sin nya kunskap intar de en självklar ledarroll för kvinnor och barns hälsa. En typ av kunskapsdisseminering som inte alltid ses med blida ögon; de utbildade kvinnorna har inga officiella examina från certifierade universitet, de svarar inte heller under någon ansvarsnämnd, etc. Argument som dr Murphy med sitt pragmatiska synsätt enkelt viftar bort: se på verkligheten och vilken nytta barnmorskorna kan göra.

Jag passade på att efterhöra hans syn på den överallt hyllade kampanjen mot malaria, som bl.a. belönades av WHO som bästa hälsoåtgärd i Sydostasien 2014^[6]. Han var skeptisk till de insatta åtgärdernas effekt och menade snarare att minskningen i förekomst berodde på naturlig variation - han rustade rentav upp förrådet då han förväntade sig en (naturlig) uppgång i förekomst snart. En käpphäst i kampanjen består av utdelning av impregnerade myggnät. Dr Murphy menade dock att eftersom anopheles-myggor huvudsakligen är aktiva i gryningen och skymningen, då deras offer är fullt upptagna med arbete (och inte ligger i skydd av myggnäten) kan inte deras effekt vara så dramatisk som det påstås.

Naturligtvis var jag nyfiken på att se sjukhuset och deras arbete där, och jag välkomnades att följa med under en vanlig dag på Bairo Pite Clinic. Sjukhuset har kapacitet för ca 50 inlaggande patienter, med separata byggnader för t.ex. mödravård och misstänkta tuberkulosfall. Det finns rentav en särskild enhet för undernärning. 80 personer arbetar på och i anslutning till kliniken allt som allt, varav 30 "lay midwives", en timoresisk läkare och ett antal som ansvarar för "outreach", mobila enheter som regelbundet besöker byar i sju av landets distrikt (liksom det nationella SISCA).

Sjukhusets innergård

Några dagar senare var jag på plats för morgonronden, efter en vilse tur med min skrangliga hyrmoped. Jag var inte den enda "gästen"; kliniken huserar nästan alltid läkarstudenter och läkare (oftast yngre) från grannländerna som auskulterar här. De lär sig en hel del om helhetssyn och vårdarbete i resursfattiga omständigheter, och inte minst en betoning på preventiv medicin som ofta saknas i tekniskt mer avancerade länder. Gästerna är tydligt en del av verksamheten, och rondens livligt till, med öppna diskussioner om den optimala behandlingsstrategin för patienterna, där dr Dan bjöd in oss i resonemangen, och inte sällan fick mothugg. Det ligger i sakens natur att läkarnas kliniska omdömesförmåga och diagnostiska färdigheter provas hårdare i en miljö där (åtminstone för svenska ögon) grundläggande diagnostiska redskap saknas. Exempelvis slogs jag av frånvaron av röntgenutrustning på Bairo Pite Clinic, som är den klinik i landet som hanterar flest patienter med tuberkulos. Enstaka patienter kunde ibland skickas till det statliga sjukhuset på stan för att röntgas, men långt oftare fick de svåra diagnostiska resonemangen föras baserat på en gedigen sjukhistoria och fingertoppskänsla i den kliniska undersökningen.

En ambulans i synbart gott skick.

Då jag har viss erfarenhet från cancervård, en dyr och resurskrävande specialitet, frågade jag hur cancersjukdomar hanterades - även om jag anade svaret. Låg tillgång till cellgifter, ingen strålbehandling, och endast den mest rudimentära kirurgi fanns att tillgå (vill säga, för de som inte hade förmånen att skickas utomlands) - en cancerdiagnos var i det närmaste en säker dödsdom. En av de inlaggande patienternas öde illustrerade detta på ett plågsamt tydligt sätt. Hon hade drabbats av någon typ av gynekologisk cancer, som växte aggressivt och orsakade såväl svåra smärtor som utsöndring av en

motbjudande sårvätska på de platser tumören växte ut ur kroppen. Till slut hade hennes anhöriga inte klarat av att vårda henne i byn utan skickat henne till Bairo Pite. När vi klev in i hennes rum hängde den tunga, omiskännliga doften av sönderfallande cancerceller omkring patienten, som var sängliggande och inte såg ut att ha långt kvar att leva. Sorgligt nog fanns inte ens morfin för att lindra hennes plågor. Ett eländigt sätt att avsluta sitt liv.

Dr Murphy såg till att personligen närvara vid rondandet av så många ineliggande patienter som möjligt, och gav sig strax efteråt av till sitt mottagningsrum, där han dagligen tar emot uppemot otroliga 200 patienter dagligen. Naturligtvis ser besöken inte ut som ett typiskt läkarbesök i Sverige (även om somliga vårdcentraler numera verkar sträva åt det hållet): minutkorta besök, enkla eller obefintliga kroppsundersökningar och ingen tid för långa samtal. Jag observerade med tilltagande beundran hur dr Murphy närmast ögonblickligen avgjorde om en patient var i behov av mer noggrann undersökning. Det kanske är förvånande för läsarna, men de allra flesta patienter under mitt besök sökte för åkommor som triviala luftvägsinfektioner och tedde sig inte särskilt sjuka - dessa patienter undersöktes inte med stetoskop utan sjukhistorien fick stå till grund för diagnosmisstanken. De patienter som tedde sig allmänpåverkade eller berättade alarmerande sjukhistorier tog han sig dock tid med; de fick följdfrågor, undersöktes kroppsligt och en uppföljningsplan upprättades. Dr Dan var noggrann med att inte skicka iväg patienterna tomhänta, vilket troligen skulle ha väckt besvikelse, utan ordinerade multivitaminer och omega 3 även till de minst sjuka (en totalt harmlös ordination), och gav dem förhållningsregler, t.ex. gällande vilken sorts mat de skulle äta för snabbt tillfrisknande - mikroedukation, ibland placebo - men alltid pragmatiskt och anpassat till verkligheten.

Patienter och anhöriga väntar på innergården.

Diskussion

Timoreserna var undantagslöst vänliga och välkomnande, trots mina stundtals högst personliga frågor. Däremot var det ytterst svårt att få människor att prata om hur de skulle vilja förbättra hälso- och sjukvårdssituationen, eller ens att formulera de nuvarande problemen. Detta kan säkert delvis tillskrivas min bristande förmåga i *tetum* - ingen blottar sig fullständigt för en främling, särskilt om det innebär att "prata dåligt" om myndig-

heter. Likaså berättade mina översättare ofta att jag arbetar som läkare - och naturligtvis vet en mamma vilka svar en läkare förväntar sig. Även i de familjer där barnen gick i trasiga kläder, utan skor, med rinnande näsa, magra armar och allmänt inte såg lika välnärda ut som i andra hushåll, fick jag "rätt" svar.

Kvinna samlar och sorterar sten och grus från stranden i olika säckar, som hon sedan säljer för en småslant till husbyggen.

Den raserade vägen till Kristusstatyn.

Oavsett tillförlitligheten i mina intervjuer är det uppenbart att Timor-Lestes befolkning brottas med allvarliga, men i ärlighetens namn banala, hälsoproblem. Det bestående intrycket från staden Dili är för min del de nedgångna grusvägarna, de öppna avloppen och sopbergen överallt. Även vägen till Kristus-statyn (Cristo del Rei) kollapsade för några år sedan, och är fortfarande oframkomlig - kanske döljer det sig inte så lite symbolik i det. I en akut situation är en dålig väg och frånvaro av transport lika dödlig som malaria. En folkets regering, som har haft 15 år av självständighet och miljarder i oljeintäkter, bör kunna förse sin befolkning med asfalterade vägar, rent vatten och allmän skolgång. Att barnen i ett land med så bördig jord går kortvuxna, avmagrade och undernärda i fredstid kan inte beskrivas som annat än ett skamligt misslyckande. Ungdomar i ett land där så mycket återstår att göra, borde knappast behöva gå runt och sälja småfisk och drömma om utlandet.

Fiskare i gryningen.

Likaså kan man fråga sig vad alla hundratals utländska volontärer, expats och NGO:s som huserar främst i Dili egentligen bidrar med. Deras närvaro är påtaglig, byggnader och tjänstebilar bär deras emblem. Kan ingen av dem se till att asfaltera landsvägarna? Ordna en fungerande röntgenapparat? Initiera nutritionskampjaner för att bekämpa svälten? Helt klart är att de ockuperar de finaste husen längs strandvägen, bor närmast fashionabla Timor Plaza och äter på restauranger där en vanlig måltid kostar 150 SEK - långt över vad en genomsnittlig timores har råd med (expat-etablissemangen ägs dessutom nästan undantagslöst av kinesiska och australiska kapitalägare, varför pengarna cirkulerar bortom timoresiska händer). Många projekt och välmående initiativ passiviserar lokalborna och förpassar dem till åskådarplats. En slags neo-kolonial segregation infinner sig, där de stora pengarna fortsätter att rulla in och timoresernas situation inte märkbart förbättras, men eftersom alla inblandade vill väl och timoreserna nu är "självständiga", är det tabu att störa ordningen.

Välgörenhet, eller "business as usual"?

Utländska affärsintressen och organisationer anlitar privata säkerhetsföretag.

Jag anser att problemen med ohälsa är tudelade: dels krävs en nationell, gedigen satsning på utbildning och infrastruktur för att komma tillrätta med basala hälsoproblem (undernäring, tillgång till vård, infektionssjukdomar) och dels krävs en satsning på specialistutbildning och materiel till specialisthälsovård för att kunna hantera den andra vågens "välfärdssjukdomar" som kommer att utgöra framtidens problem (hjärtkärlsjukdomar, cancer), givet att de basala hälsoproblemen besegras. Utmaningarna väntar - och samtidigt satsar Timor-Lestes regering endast 1,3 % av sin budget på

sjukvården^[3,4] - lägre än något annat land i världen. Det är nesligt mot ett folk som har betalat ett så högt pris för sin frihet.

En krokodil, Timor-Lestes nationalsymbol.

Timor-Leste är ett vackert land med underbara, gästvänliga människor. Trots att jag inte talade språket blev jag överallt bemött med värme, respekt och nyfikenhet.

Pouya Ghelichkhan,
pouya.ghelichkhan@gmail.com

- Källor: [1] Timor-Leste, Demographic and Health Survey 2009-2010 <http://dhsprogram.com/pubs/pdf/fr235/fr235.pdf>
[2] Hälsoministeriet; SISCa <http://www.moh.gov.tl/?q=node/82>
[3] WHO <http://www.who.int/countries/tls/en/>
[4] World Bank http://data.worldbank.org/indicator/SH.XPD.TOTL.ZS?order=wbapi_data_value_2013+wbapi_data_value+wbapi_data_value-last&sort=asc
[5] Bairo Pite Clinic <https://bairopiteclinic.org/history/>
[6] Government of Timor-Leste; Timor-Leste awarded by the World Health Organization <http://timor-lestes.gov.tl/?p=10640&lang=en>

Knäcker oljepriset budgeten?

Östtimors ekonomi grundar sig på inkomster från royaltin på olje- och gasutvinning. Inte mindre än 82%, 1,284 miljarder dollar, av de statliga intäkterna i budgeten för 2016 beräknas komma från olja och gas. Men vad händer med dessa?

Dels har oljepriset sjunkit ner till drygt 30 USD per fat, dels beräknas utvinningen från källorna fortsätta att minska under 2016. Så kommer till exempel Kitan-fältets ultralätta olja, som utvunnits sedan 2011 med en produktionstopp på 41.000 fat 2013, att ta slut i början av 2016. Då har fältet gett totalt 60 miljoner fat olja.

Utvinningen av olja och gas var 27% mindre under 2015-års första 8 månader än under samma period 2012, året med den största produktionen.

Det är också så att av intäkterna från olja och gas utgör mer än hälften, 739 miljoner dollar, uttag ur oljefonden utöver den uppskattade hållbara intäkten.

Men det är inte bara intäktssidan som föranlett

debatt, det har utgiftssidan också gjort. Till och med så att presidenten utnyttjade sitt veto den 29 december för att få parlamentet att behandla budgeten en andra gång. President Taur Matan Ruak uttryckte kritik över att utgifterna för stora infrastrukturprojekt ökas, medan de för hälsovård, utbildning och jordbruk med god utdelning minskas.

Parlamentet valde att även en andra gång anta budgeten oförändrad från det första förslaget. Därför blev presidenten tvungen att godkänna budgeten.

Budgetens totala omsättning är 1.562.223 miljoner (USA-)dollar. Därav går 7% till elutbyggnad, 7% till Tasi Mane-projektet, 17% till vägar, 4% till hamnar och flygplatser och 6% till andra infrastrukturprojekt, alltså totalt 41% till infrastrukturen. Pensioner och andra sociala utgifter för veteraner utgör 7%. Utgifterna för utbildning, 7%, hälsovård, 4%, och jordbruk, 2%, utgör alltså bara 13% av de totala. Då måste man också betänka att befolkningen är mycket ung.

Tommy Pollák

Örlogsbesök från USA, Kina och Indonesien

För sjöfarten har Timor ett strategiskt läge vid sjövägen mellan Indiska Oceanen och Stilla havet. Därför är det naturligt att örlogsflottor regelbundet rör sig i dessa farvatten. USA:s marin övar ofta i området och avlägger i samband med dessa övningar besök i Dili.

NMCB 3

USA:s flottas *Naval Mobile Construction Battalion* (NMCB) 3 har under flera månader haft en enhet *Construction Civic Action Detail* (CCAD) stationerad i Östtimor. CCAD:s uppdrag är att genomföra projekt med byggnadsbistånd, utbyta yrkeserfarenheter med värdnationen och med gemensamt arbete förbättra kunskaper och förbättra relationerna med samhällena. NMCB 3 är stationerad på Okinawa i Japan och dess hemmahamn är Port Hueneme i Kalifornien.

Ingenjörer från enheten hjälpte till med en renoivering av Bare Pite-kliniken, omtalad i artikeln om hälsovård på annan plats i detta nummer av Merdeka & ÖsttimorInformation. Det var i september 2015 som ett nytt behandlingsrum med tre platser ersatte det gamla med en plats. Dessutom har det nya behandlingsrummet plats för en ultraljudsmaskin och en EKG-apparat.

Flottister från CCAD ställde också frivilligt upp på en julfest för föräldralösa och funktionshindrade barn organiserad av Dilis Rotaryklubb och Dilis *Hash House Harriers Club* i Världsbankens kontor den 6 december (Santa Claus). 27 flottister från NMCB och tre från NMCB 4 organiserade spel i amerikansk fotboll, fotboll, nagelmålning och trädklättring för 600 barn. Arrangörerna bjöd på varm korv, dryck och presenter och flottisterna höll ordning på barnen.

Under flera månader arbetade flottister från CCAD tillsammans med soldater ur Östtimors försvar för att bygga ett nytt skolhus för Tibars grundskola i Liquica. Det har resulterat i en byggnad med fyra salar och 8 toaletter, el, vatten och avlopp. Den 11 januari 2016 invigdes skolhuset högtidligt i närvaro av en mängd honoratiores, bland andra USA:s ambassadör i Östtimor, Karen Stanton.

Koa Moana

Som en del av en sex månader lång stationering i Australien av 1.200 flottister och marinsoldater från USA genomförde en pluton i juni och juli 2015 övningen Koa Moana ombord på fraktfartyget *Sacagawea*. Medan tiden på fraktfartyget var ett ovärderligt tillfälle för den blå-gröna gruppen att träna användningen av alternativa fartyg i framtida uppdrag, så skärpte säkerhetsövningen med Östtimors försvarsstyrka förmågan

till operationer i stadsmiljö och under fientlig eld.

Flottilj 152

Nu har också Kina gjort sitt första örlogsbesök i Dili. Det var en flottilj bestående av en jagare, en fregatt och ett förrådsfartyg som under en jorden runt-segling på sin väg tillbaka till Kina från Brisbane anlöpte Dili för ett femdagarsbesök i januari. Östtimors försvars- och säkerhetsminister Cirilo Jose Cristovao och den tidigare presidenten och statsministern Xanana Gusmão avlade besök på fartygen tillsammans med Kinas ambassadör i Östtimor, Liu Hongyang.

Lasarettsfartyg

Även Indonesiens flotta har avlagt ett besök i Dili. Lasarettsfartyget Suharso låg i Dilis hamn från den 20 januari till den 2 februari. Precis som USA:s lasarettsfartyg tidigare, så erbjöd det indonesiska fartyget gratis läkarvård åt timoreser. Det skedde i samarbete med Östtimors försvarsstyrka F-FDTL. De indonesiska militärläkarna från de tre vapenslagen armé, marin och

flygvapen var i huvudsak experter på ögonsjukdomar och tandvård, men följde också upp tidigare kirurgiska ingrepp. Örlogsbesöket skedde med anledning av F-FDTL:s 15-årsdag och sjukvårdsinsatsen var en idé från Xanana Gusmão.

Tommy Pollák

Källor: <https://www.dvidshub.net/news/183226/nmc-b-3s-idc-volunteers-bairo-pite-clinic>
<https://www.dvidshub.net/news/185152/seabees-brings-christmas-cheer-orphans-timor-leste#.VnwFHBURKUK>
https://www.dvidshub.net/news/187653/ribbon-cutting-ceremony-held-tibar-primary-school#.VrDJC_krKUK
<http://www.marinecorpstimes.com/story/military/2015/11/13/marines-return-six-month-deployment-australia/75494908/>
 An/Xinhua och Li Yan/Xinhua
<http://timor-leste.gov.tl/?p=14457&lang=en&n=1>

Påven utser ny biskop i Östtimor

Ända sedan den indonesiska invasionen 1975 har den katolska kyrkan och dess biskopar spelat en stor roll i Östtimor. Biskoparna har tydligt ställt sig på det östtimoresiska folkets sida. Därför är det en viktig händelse när påven Franciskus nu har utsett salesianermunken Virgilio do Carmo da Silva, abott i provinsen Östtimor, till ny biskop i Dili som efterträdare till biskop Alberto Ricardo da Silva, som dog av hjärncancer i april 2015.

Utnämningen tillkännagavs av Ionut Paul Strejac, Vatikanens charge d'affaires i Östtimor, under en presskonferens den 30 januari i biskopsresidenset i Dili. Stiftet har administrerats av biskopen i Baucau, Basilio do Nascimento, sedan den 9 februari 2015, efter att biskop da Silva lagt ner ämbetet. Den avlidne biskopen efterträdde biskop Carlos Ximenes Belo, som tillsammans med José Ramos-Horta fick Nobels fredspris 1996 för sin opposition mot den indonesiska, ofta brutala, ockupationen av Östtimor.

Biskop da Silvas installationsmessa kommer att hållas den 19 mars.

"Att vara biskop är inte en lätt uppgift. Därför ber jag alla katoliker i Östtimor, präster, munkar, nunnor att

be för mig", sade biskop da Silva till timoresiska katoliker under en mässa den 31 januari.

Biskop da Silva är född 1967 i Venilale. Han gick i en skola driven av Salesianerorden. Senare blev han munk i denna och prästvigdes 1998. Efter denna tjänstgjorde Da Silva som utbildningsledare och ledare för noviser i Salesianorden, församlingspräst och rektor för en teknisk skola. Han har också en examen från det påvliga salesianuniversitetet i Rom.

Hans yngre bror, fader Gui do Carmo da Silva, är också salesianpräst.

Fausto Belo, pensionerad gymnasielärare från Baucau, sade att biskopen är känd för att vara duktig, social och med ett jämnt humör.

"Han ler alltid och hjälper ofta sina vänner, när de har det svårt", sade han.

Tommy Pollák

Källa: Thomas Ora/UCANews, <http://www.ucanews.com/news/pope-francis-names-new-bishop-in-timor-leste/75112>

Fortsättning från sida 2

består och de stora summor kapital som kommer in i landet gynnar knappast den lokala ekonomin.

Östtimorkommittén skrev en vädjan till landets justitieminister i februari efter att regeringen hade undertryckt fredliga protester i samband med Indonesiens president Jokowi's besök den 26 januari. Man får hoppas att vädjan ger resultat, eftersom det är beklagligt att Öst-

timor efter att ha fått utstå så mycket lidande för sin självständighet undertrycker politisk opposition. Ett brev skrivet inför besöket av aktionsgruppen för att upprätta en internationell domstol för att ställa de skyldiga för övergreppen under 1999 inför rätta är med. Till innehållet hör också artiklar om Östtimors budget och utländska örlogsbesök i landet.

Gabriel Jonsson

Brev till Östtimors regering

Östtimorkommittén skickade den 3 februari med anledning av en vädjan från Amnesty International från den 27 januari att protestera mot säkerhetsstyrkornas agerande mot människorättsorganisationen Yayasan HAK dagen innan nedanstående brev till

Östtimors justitieminister den 3 februari. Kopior skickades till landets FN-representant i Genève och högste ansvarige för mänskliga rättigheter. Några gensvar har inte kommit.

Gabriel Jonsson

Swedish East Timor Committee

Minister of Justice
Ivo Jorge Valente
Ministry of Justice
Avenue Jacinto Candido
Dili, Timor-Leste
Email: gabinete@mj.gov.tl

Dear Minister

It has come to our knowledge that two members of Timor-Leste's security forces visited the office of the human rights NGO Yayasan HAK on 26 January and that the police has been harassing its Executive Director by telephone for organizing and participating in a peaceful demonstration.

Manuel Monteiro Fernandes, Executive Director of the human rights NGO Yayasan HAK based in Dili, Timor Leste, has informed Amnesty International that the police has been calling him repeatedly regarding the NGO's involvement in organizing a peaceful demonstration to coincide with the President of Indonesia's visit to Timor-Leste on 26 January.

On the day of the demonstration, two members of the Timor-Leste Defence Force visited the Yayasan HAK office and requested to use the space as a security base due to its proximity to the Indonesian Embassy in Dili. Manuel Monteiro Fernandes refused to allow them to use their office. One of the soldiers then approached another member of the staff, Adelio da Costa Fernandes and requested that he immediately remove his t-shirt because it carried the slogan "Free West Papua", which refers to a political issue that is considered as highly sensitive by the Indonesian government.

Yayasan HAK announced in a joint public statement on 25 January, together with other local NGOs, that the peaceful demonstration was organised to urge the Timorese and Indonesian governments to address crimes against humanity committed during the Indonesian occupation between 1975 and 1999. They also called for the immediate implementation of recommendations set out by the Commission for Truth and Friendship (CTF), a bilateral agreement between the government of Indonesia and the government of Timor-Leste to investigate crimes committed during the 1999 independence referendum, including the establishment of a Commission for Missing People.

With this background, I call on the Timor-Leste authorities to take immediate action to:

1. Prevent further intimidation and harassment against staff at Yayasan HAK and to respect the rights to freedom of expression and peaceful assembly and association;
2. Implement the government's responsibility to protect human rights defenders and ensure they can carry out their legitimate activities without fear of reprisals, as set out in the UN Declaration on Human Rights Defenders.

On behalf of the Swedish East Timor Committee, February 3, 2016

Gabriel Jonsson
Chairman

Jokowi, glöm inte brotten mot mänskligheten

Uttalande av A-N-T-I - ALIANSA NASIONAL TIMOR-LESTE BA TRIBUNAL INTERNASIONAL - TIMOR-LESTE NATIONAL ALLIANCE FOR AN INTERNATIONAL TRIBUNAL

Vi välkomnar Indonesiens president till Östtimor, men kan inte glömma fallen med brott mot mänskligheten.

Stoppa strafffriheten och konsolidera demokrati och mänskliga rättigheter.

Även om vi fortfarande gråter och är sorgsna på grund av de oläkta sårerna i våra kroppar, är vi också glada över besöket av Indonesiens president med ett åtagande att söka en lösning av de allvarliga brotten begångna under den olagliga ockupationen från 1975 till 1999. Vi hoppas att detta besök kan tjäna som ett första steg att lösa brotten mot mänskligheten, för vilka det slutliga ansvaret ännu inte utkrävts.

Grymma handlingar och omänsklig behandling begångna av den indonesiska militären mot Östtimors folk har ännu inte utplånats från våra minnen. Huvudledarna för dessa allvarliga brott är fortfarande fria, upprepar liknande brott i Västpapua, på Moluckerna och annorstädes i Indonesien. Det indonesiska folket har nu en president utan en militär karriär, men tidigare officerare som var inblandade i allvarliga brott har fortfarande makt och inflytande på den indonesiska regeringen, som stänger varje väg mot rättvisa för allvarliga brott.

Många rapporter, också rapporten Chega!, återger information om olika brott av den indonesiska militären mot det timoresiska folket. Dessa brott omfattar tortyr, dödande, påtvingade försvinnanden och förnekandet av civila, politiska, ekonomiska och sociala rättigheter. [1]

Under 24 år förekom otaliga brott. Till exempel, efter att ha förstört Falintils underhållsbas 1978, tvingade indonesiska soldater och deras timoresiska kollaboratörer civilbefolkningen in i koncentrationsläger. Alla inblandade vet hur svårt läget var. Under denna koncentration tilläts inte icke-stridande att odla eller producera mat åt sig och sina familjer. Människor svalt och led av allvarlig undernäring och många dog. Människor nekades mat, utbildning och hälsovård, vilket skapade strukturell fattigdom som består än idag.

Även om rättegångar för några allvarliga brott har genomförts i Dili och Jakarta för fall från 1999 [2], har rättvisa aldrig skipats och ingen juridisk lösning har nåtts för människor, offer eller det internationella samfundet. [3] Av förövarna, som planerade och ledde dessa brott, har bara två timoreser fått fängelse och många

fortsätter att leva i frihet från trovärdiga rättegångar, till exempel Prabowo Subianto, Wiranto och andra generaler, som hittills har undgått rättegångar.

Vi vet att de demokratiska processerna i Indonesien fortsätter att göra framsteg, därför att människor och journalister fritt tar upp fallen från 1965-1967 i det offentliga. Vi hoppas att den indonesiska regeringen är villig att beivra andra brott i det förgångna enligt nationella och internationella lagar och mekanismer. Vi fortsätter [4] att vädja till bägge staterna - Östtimor och Indonesien, liksom Förenta Nationerna - att diskutera Chega!-rapporten tillsammans med Sannings- och vänskapskommissionen (Commission of Truth and Friendship - CTF) för att börja förverkligandet av rekommendationerna i rapporten, i synnerhet upprättandet av en Kommission för saknade människor. Det har gått nästan 10 år och de två regeringarna har ännu inte på allvar börjat uppfylla sina förpliktelser enligt CTF:s rekommendationer. Vi glömmer inte de många löftena från det internationella samfundet att det kommer att upprätta en internationell tribunal om de två staterna sviker att avsluta strafffriheten för allvarliga brott.

Vi litar på att Joko Widodo respekterar lagen, demokrati och mänskliga rättigheter och vi frågar hur vi kan arbeta tillsammans för att övervinna de oerhörda utmaningar som förhindrar att Timors och Indonesiens folk uppnår dessa mål.

Som aktivister för mänskliga rättigheter fortsätter vi och det timoresiska folket tillsammans med aktivister och människor från Indonesien att främja demokrati i Indonesien och rättvisa för Östtimors folk.

Tack.

Dili den 25 januari 2016

1. <http://www.cavr-timorleste.org/chegaFiles/finalReportPort/07.9-Direitos-Economicos-e-Sociais.pdf>
2. http://www.asser.nl/upload/documents/DomCLIC/Docs/NLP/Indonesia/Silaen_Judgement_12-8-2002.pdf
3. <http://www.cavr-timorleste.org/chegaFiles/finalReportPort/08--Responsabilidade-e-Responsabilizacao.pdf>
4. <http://www.laohamutuk.org/Justice/JusticeIndex.html#InternationalCrimes>

Översättning: Tommy Pollak

Uttalande av Östtimorkommitténs årsmöte

Den 15 mars 2016 höll Östtimorkommittén årsmöte på Slottsvägen 1-3 i Solna. Delta-garna ställde sig bakom följande uttalande:

Östtimor blev den 20 maj 2002 2000-talets första nya land. FN överlämnade då makten till en regering ledd av president Xanana Gusmão och premiärminister Mari Alkatiri. Sedan dess har parlaments- och presidentval hållits 2007 och 2012. Valdeltagandet var högt och valen gick överlag fredligt till vid båda tillfällena.

Under det gångna verksamhetsåret har regeringen vid två tillfällen visat bristande tolerans för opposition. Efter vädjanden från Amnesty International skickade Östtimorkommittén därför brev till justitieministeriet, representanten vid FN i Genève och människorättsombudsmannen i maj 2015 och i februari 2016 med krav på att stävja våldet och att i det senare fallet även respektera yttrande-, mötes och föreningsfriheten samt skydda människorättsförsvarare. Med tanke på att Östtimor under Indonesiens ockupation 1975-1999 led under en av de grymmaste ockupationerna i modern tid, är det illavarslande att landet som självständig nation undertrycker opposition.

Efter att anhängare till den tidigare självständighetskampen Mauk Moruk (Paulino Goma), som ledde det förbjudna Maubere Revolutionary Council, rapporterade ha genomfört attacker mot polisen i Laga och Baguia i januari och mars 2015, svarade myndigheterna

med säkerhetsoperationer i vilka onödigt övervåld brukades. Han uppges ha krävt att regeringen ska avgå och parlamentet upplösas. Dussintals individer arresterades godtyckligt, varefter de utsattes för tortyr i försöken att gripa Mauk Moruk. Även egendom tillhörande anhängare till honom rapporteras ha förstörts.

Den 26 januari gästades människorättsorganisationen Yaysan HAK:s kontor av två medlemmar ur säkerhetsstyrkorna. Polisen trakasserade föreståndaren via telefon för att ha organiserat och deltagit i en fredlig demonstration som skulle sammanfalla med den indonesiske presidentens besök i Dili samma dag. Syftet med demonstrationen var att kräva att regeringarna i Indonesien och Östtimor måste komma till rätta med brotten mot mänskligheten begångna under ockupationen. Krav ställdes också på att rekommendationerna fastslagna av den gemensamma *Commission for Truth and Friendship* för att undersöka övergreppen i samband med folkröstningen om självständighet 1999 ska undersökas.

Därför vädjar vi alla och hemställer till riksdagen och regeringen

- Att agera för att Östtimors regering upphör att bruka våld mot sina politiska motståndare
- Att agera för att Östtimors regering ska respektera yttrande-, mötes och föreningsfriheten samt skydda människorättsförsvarare.

Årsmöten

Östtimorkommittén och Föreningen ett Fritt Papua (FFP) höll båda årsmöten på Slottsgatan 1-3 i Solna den 15 mars. Hela Östtimorkommitténs styrelse blev omvald:

Gabriel Jonsson, ordförande
Tommy Pollák, kassör
Hendrik Amahorseja
Eva Goës
Thomas Johansson.

Även FFP:s styrelse blev omvald:

Hendrik Amahorseja, ordförande
Gabriel Jonsson, kassör
Gustaf Görfelt
Anders Uhlin

Efter årsmötet talade journalisten Ulf Andersson, som skriver för AmnestyPress, om läget för de mänskliga rättigheterna i Östtimor, Indonesien, Västpapua och Aceh (se separat artikel).

Gabriel Jonsson

Västpapua - kortfakta

Västpapua ligger mellan breddgrad 2 i norr och 9 i söder. Längdgraderna är 130 i väster och 141 i öster.

Yta - 421.981 km², jämför med Sveriges 449.960 km²
Högsta berg - Puncak Jaya 5.033 m ö h (evigt snötäckt)
Klimat - 1.800 till 3.000 mm nederbörd/år, 19° till 28°C
Befolkning - 2.366.000 (år 2003)
Huvudstad - Jayapura var Västpapuas provinshuvud-

stad, när Västpapua var en enda provins, och har ungefär 250.000 invånare
Språk - officiellt språk bahasa indonesia, det finns över 300 papuanska dialekter
Näringsliv - i inlandet ligger världens största guldgruva och den tredje största koppargruvan.

Tommy Pollák

Mänskliga rättigheter i den indonesiska övärlden

Amnesty International rapporterade under 2015 om hur påstådda anhängare till rebellledaren Mauk Moruk torterades i Östtimor efter att rebeller uppgavs ha gått till attack mot polisstationer. Mauk Moruk uppges sedan ha dödats i augusti 2015.

Det berättade Ulf B Andersson, chefredaktör för *Amnesty Press*, vid Östtimorkommitténs årsmöte i Solna den 15 mars 2016.

De rekommendationer som 2006 lades fram av Sannings-, försonings- och mottagningskommissionen (CAVR) om att ställa de ansvariga för våldsvågen i samband med folkomröstningen under 1999 inför rätta har inte uppfyllts.

Ytterst få av de ansvariga för de många brott som begicks under Indonesiens ockupation 1975-1999 har dömts i Indonesien efter Östtimors självständighet år 2002 och i förekommande fall har de bara suttit fängslade kort tid.

År 1996 grundades människorättsorganisationen *Yayasan HAK* i Östtimor. De utsätts för trakasserier från myndigheterna. När Indonesiens president Joko Widodo i januari i år besökte Dili försökte myndigheterna förhindra fredliga demonstrationer med krav på rättsliga uppgörelser och *Yayasan HAK*'s kontor fick besök och organisationens chef fick upprepade samtal från polisen. Händelsen visade att varken Indonesiens regering eller Östtimors regering idag har något intresse av att beivra brotten under ockupationen och att vänskap mellan grannländerna har högre prioritet. Inte heller omvärlden är intresserad av att skipa rättvisa och ju längre tiden går, desto svårare blir det att nå en rättslig lösning av de begångna brotten. Amnesty har pekat på att detta innebär att de många offren och deras anhöriga inte får någon rättvisa eller kompensation för det de har utsatts för.

Efter att Indonesien ställde några av de ansvariga för våldet 1999 inför rätta, var FN inte intresserat av att hantera det rättsliga efterspelet. En internationell tribunal förutsätter ett beslut i FN:s säkerhetsråd och där är intresset ljust.

En annan brist vad gäller människorättsläget i Östtimor gäller pressfriheten. *Committee to Protect Journalists* slog den 29 februari larm om att en journalist hotas av åtal för förtal och riskerar tre års fängelse. Journalisten hade granskat premiärminister Rui Maria de Araujo med anledning av affärskontrakt, se <https://cpj.org/2016/02/journalist-faces-criminal-defamation-threat-in-eas.php>.

Indonesien, Västpapua och Aceh

I Indonesien går utvecklingen framåt men *Amnesty International* är besviken över att president Joko "Jokowi" Widodo ej uppfyllt sina vallöften från år 2014 när det gäller att stärka mänskliga rättigheter.

Våldsvågen i samband med att Suharto tog över makten 1965-1966, då en halv till en miljon människor uppges ha mördats, kastar fortfarande en skugga över dagens Indonesien. Ansvariga för övergreppen går alltså fria och i samband med 50-årsminnet hösten 2015 visade det sig åter hur känslig frågan är.

När den tolfte upplagan av "Ubud Writers and Readers Festival" skulle hållas hösten 2015 var arrangörerna tvungna att ställa in tre programpunkter som berörde 1965 då myndigheterna hotade att annars stoppa festivalen. En av punkterna var en visning av Joshua Oppenheims dokumentärfilm "Look of Silence" om händelserna 1965.

När tidningsmagasinet *Lentera*, som ges ut av en universitetsfakultet i Salatiga, ägnade ett nummer åt 1965, ingrep polisen och beslagtogs upplagan och brände upp den.

Amnesty rapporterade också om att en svensk medborgare ej fick besöka sin faders grav på Sumatra. Fadern mördades 1965. Efter tolv timmars förhör hos polisen deporterades svensken. Vad Ulf känner till rapporterades inte händelsen i svenska medier. Däremot skrev Jakarta Post om händelsen <http://www.thejakartapost.com/news/2015/10/19/man-deported-visiting-1965-tragedy-mass-grave.html>.

Amnesty International uppmanar president Jokowi att sluta tysta ner händelserna 1965 och ge offren rättvisa och sanning. Ytterligare ett illavarslande tecken när det gäller yttrandefriheten och de mänskliga rättigheterna är att den 10 december, på årsdagen av att FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna antogs 1948, drogs människorättsaktivisters demonstrationstillstånd in och tolv aktivister greps i centrala Jakarta.

Begränsningarna i yttrandefriheten påverkas av lagparagraferna 106 och 110 om "makar", uppror mot staten. I det sammanhanget är hissandet av Sydmoluckernas och Västpapas flaggor röda skynken och kan leda till livstids fängelse. Amnesty uppskattar att minst 27 personer i Västpapua och 29 personer från Sydmoluckerna (Maluku) avtjänar straff för "makar".

År 2004 greps Filep Karma och dömdes för flagghissning i samband med firandet av Västpapas självständighetsdag den 1 december (det var den 1 december 1961 som självständighet utropades under det nederländska styret). Han frigavs först i november 2015 då han avtjänat tio år av ett straff på 15 års fängelse.

Avsändare:
Östtimorkommittén
c/o Pollak
Wiboms väg 12
171 60 SOLNA

B

Porto betalt

Kom ihåg att anmäla adressändring.

I maj 2015 besökte president Jokowi Västpapua och utlovade tillträde för utländska journalister och benådade fem politiska fångar men under året greps långt över 200 fredliga aktivister från området. Fem av dessa greps efter att ha hållit möte med Indonesiens försvarsminister! Amnesty betraktade gripandena som godtyckliga och även om de flesta frigavs så inleddes under 2015 nya rättegångar.

Den 29 juni 2015 lyfte Amnesty fram att det hade gått åtta år sedan Johan Teterissa greps och sedan dömdes till 15 års fängelse sedan han och 22 andra aktivister hissade Sydmozambikernas flagga och utfört en traditionell krigsdans när dåvarande presidenten Susilo Bambang Yudhoyono besökte Ambon år 2007. Aktivisterna utsattes för tortyr och Amnesty betraktar dem som samvetsfångar.

Amnesty International fortsätter att lyfta fram det alltför rättsliga ouppklarade mordet på människorättsaktivisten Munir 2004 som en brist i den indonesiska demokratin. Munir, som år 2000 fick det svenska Right Livelihoodpriset, mördades med arsenik på ett Garudaplan på väg från Singapore till Amsterdam.

Och yttrandefrihetens begränsningar omfattar även internet: Wisni Jetty fick fem månaders fängelse för att på Facebook ha anklagat sin ex-man för att ha förgripit sig på henne. Och studenten Florence Sihombing fick sex månaders skyddstillsyn sedan hon påstods ha förolämpat invånare i Yogyakarta genom att på internet ha skrivit att invånarna är "fattiga, dumma och ociviliserade".

Därtill kommer att övergrepp begås av myndigheterna och religiösa mobbar mot religionsutövare och att avrättningar återupptagits efter att Indonesien hade haft ett moratorium 2009-2013. Under 2015 avrättades 14 personer för narkotikabrott och 131 personer sitter nu i dödscell, varav många dömts efter framtvingade bekännanden efter tortyr.

I Aceh, där ett uppror för självständighet pågick

1976-2005 med 10 000 – 30 000 dödsoffer som följd, har sannings- och försoningskommissionen ej kommit igång med sitt arbete. Därför har inga rättsliga uppgörelser uppnåtts vad gäller begångna övergrepp såsom mord, våldtäkter och tortyr. Anklagelser om övergrepp riktas både mot Indonesien och Rörelsen för ett fritt Aceh (GAM).

Amnesty International kritiserar lagen som förbjuder utomäktenskapligt och samkönat sex och som infördes i Aceh under hösten 2015. Straffet är spöstraff och trots att det sägs vara en del av sharialagstiftning så gäller lagen både muslimer och icke-muslimer. Under 2015 rapporterades minst 108 fall av spöstraff, bland annat för alkoholinlag och spel, ha utdömts.

Falsa anmälningar av våldtäkt kan leda till spöstraff för anmälaren och Amnesty varnar för att detta gör att personer som utsatts för våldtäkt kan dra sig för att anmäla brottet.

De strikta klädlagarna i Aceh drabbar främst kvinnor, det kan räcka med att bära tajta jeans eller ha burit kortare kjol för att drabbas. Regeringen i Aceh hävdar att folket i området vill ha dessa lagar som bara gäller inom Aceh och med att området fick självstyre efter fredsavtalet år 2005.

Ulf avslutade sin genomgång med att säga att massaker inte längre förekommer i Indonesien men att det finns många oroväckande tendenser vad gäller läget för de mänskliga rättigheterna i landet.

Läs mer om Indonesien i Amnestys årsrapport 2015/2016 <https://www.amnesty.org/en/countries/asia-and-the-pacific/indonesia/report-indonesia/>.

Läs mer om Östtimor i Amnestys årsrapport 2015/2016 <https://www.amnesty.org/en/countries/asia-and-the-pacific/timor-leste/report-timor-leste/>.

Gabriel Jonsson

Stöd människorna i Västpapua och Östtimor! Bli medlem i Föreningen ett Fritt Papua eller Östtimorkommittén.

Sätt in medlemsavgiften, 150 respektive 200 kronor, på plusgirokonto 4 19 12 84-1 respektive 1 81 92-5.

Du kan också stödja kvinnor och barn i Östtimor genom ett bidrag till den av Kirsti Sword Gusmão grundade stiftelsen Alola Foundation med representation i Australien. Läs mer på internet <http://www.alolafoundation.org>.